

การศึกษาภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ : ตำรับยาจินตามณี The study of folk healer wisdom in Chindamanee

นวนนภา เอื้อจิตต์*ศุภะลักษณ์ พักคำ*

Nuannapa Aurchitme* Suparak Fakkham*

สาขาแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*

Applied Thai traditional medicine Suan Sunandha Rajabhat University*

Nuannapa_ves@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ : ตำรับยาจินตามณี เพื่อศึกษาการรักษาและขั้นตอนในการใช้สมุนไพรของภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านที่มีความชำนาญในการใช้ตำรับยาจินตามณี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Description research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหมอพื้นบ้านผู้เชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 คน

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมสังเกตการณ์ โดยมุ่งเน้นที่ประเด็นคือภูมิหลังของหมอพื้นบ้านผู้เชี่ยวชาญกระบวนการรักษาของหมอพื้นบ้านและการใช้ยาสมุนไพร และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาจากผู้มีประสบการณ์ผู้มีประสบการณ์การรักษาคนไข้มานาน ประกอบกับการศึกษาด้วยตนเองจากตำรับที่หมอพื้นบ้านได้รับการสืบทอดมา หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่คิดว่าโรคเกิดจาก

ผลวิจัยพบว่า จากการศึกษาพบว่าหมอพื้นบ้าน มีอายุตั้งแต่ 81 ปี และมีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีขึ้นไป เหตุจูงใจที่สำคัญที่ทำให้มาเป็นหมอพื้นบ้านและลักษณะความรู้ที่ได้รับมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและเริ่มมีความสนใจ การสังเกต ประสบการณ์การกินอาหารและอิทธิพลของธรรมชาติจึงทำให้เกิด หลักการในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ ใช้วิธีการสังเกตอาการ สอบถาม ตู้อาการและการเกิดโรค ส่วนการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับความรู้ให้กับผู้สนใจอยากเรียนรู้และมีจิตใจเมตตา อยากให้คนรุ่นหลังได้นำความรู้จากภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านนำมาใช้และพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ, ยาจินตามณี, หมอพื้นบ้าน, องค์ความรู้, โรคและการเจ็บป่วย, อนุรักษ์ภูมิปัญญา

Abstract

The purpose of this research was to study chindamanee the folk healer wisdom of the treatment of pediatric diseases and to study the treatment and procedures in using herbs of folk healer wisdom and collecting herbal medicine texts of folk healers. Is a qualitative research (Descriptive research) population and sample group Used in this research is Folk healers who have knowledge and understanding about the disease. By choosing a specific sample of 3 people.

By in-depth interview observe with a focus on, namely the background of folk healers and the treatment process of folk healers and the use of herbal medicine and use the information to analyze the content

The research found that the study found that folk healers aged between 81 years and have more than 10 years of experience. Important motive for becoming a folk doctor and the characteristics of the knowledge gained from inheritance from ancestors and starting with attention, observation of experience from teachers who have long experience in the treatment of patients. Combined with self-study from a textbook that has been basically inherited. Most folk healers think disease is caused by eating food and its influence on nature have and the principles of treatment Used as a way to observe symptoms, ask questions, look at the nature of the disease herbal medicine used by folk healers in treating children includes boils, hard baths, drawing a random fontanel. As for the transfer of knowledge to those who are interested in difficulty learning and have compassion would like the future generations to apply knowledge from the knowledge of the ground doctor to use and develop for sustainability.

Key words: Folk healer, Chindamanee, Wisdom, Body of knowledge, Disease and illness, Conserve wisdom

บทนำ

ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์มาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ในสังคมดั้งเดิมก่อนยุคตั้งบ้านเมืองวิถีชีวิตของคนในสังคมยึดมั่นอยู่กับวิญญานนิยม นับถือผีสาธเทวดา อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ ตลอดจนโรคภัยว่าเกิดจากอำนาจที่มองไม่เห็น การปัดเป่าความทุกข์ร้อนเนื่องจากความวิปริตของธรรมชาติ รวมถึงการรักษาโรคจึงขึ้นอยู่กับอำนาจลึกลับโดยมีหมอผีเป็นตัวกลางในการควบคุม และใช้อำนาจลึกลับนั้น การแพทย์ในยุคแรก ๆ ของสังคมมนุษย์ จึงผูกพัน อยู่กับไสยศาสตร์และความเชื่อมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครั้นต่อมาด้วย ประสพการณ์และการลองผิดลองถูกจึงพบประโยชน์จากสมุนไพรและสัตว์ซึ่งได้นำมาใช้ในการรักษา

ปัจจุบันการแพทย์แผนปัจจุบันไม่ได้เป็นวิธีเดียวในการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยของประชาชน ได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพียงพอ ยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังเลือกใช้วิธีการรักษาแบบพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกศาสตร์หนึ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่า สะดวก ประหยัด และได้ผลทำให้หมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่มี

บทบาทในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นในชุมชนมากขึ้น (ปิยนุช ยอดสมสวยและสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้, 2552) โดยหมอพื้นบ้านจะมีการพบปะแลกเปลี่ยนศาสตร์และตำราความรู้ร่วมกัน ทั้งวิธีการรักษาตำรับยาต่าง ๆ รวมทั้งสมุนไพรที่ใช้ในการรักษา ซึ่งเป็นทั้งการพัฒนาตนเองและการสืบทอดศาสตร์การรักษา ทำให้หมอพื้นบ้านเกิดความเข้าใจรู้จักพัฒนา มีน้ำใจแบ่งปัน และช่วยเหลือกัน ช่วยให้หมอพื้นบ้านมีความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเองจากผลการรักษาเกิด การยอมรับจากประชาชนรวมถึงมั่นใจในหน้าที่ของตนเองเกิดเครือข่ายหมอพื้นบ้านขึ้นนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมการดูแลสุขภาพชุมชนบนฐานภูมิปัญญาและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น “นวัตกรรม” ของหมอพื้นบ้านคือการก้าวข้ามความคุ้นเคยเดิม ๆ สู่การพัฒนาอย่างมีระบบในการที่หมอพื้นบ้านจำนวนมากได้ทำการบันทึกประวัติคนไข้หรือประวัติในการรักษา และเก็บไว้ศึกษาการรักษาของตนเอง เป็นการเปลี่ยนวิธีการจดจำสู่การบันทึกถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนการพัฒนางานหมอพื้นบ้าน ที่สำคัญยิ่งถือเป็นนวัตกรรมที่ช่วยพลิกฟื้นภูมิปัญญาคุณค่าให้หมอพื้นบ้าน เป็นเครื่องมือสร้างฐานะ ระบบการดูแลสุขภาพชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นถึงแม้ว่าจะมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ และได้ส่งผลให้การแพทย์แบบพื้นบ้านถูกลดความสำคัญลงไปมาก ผู้คนนิยมที่จะทำการรักษาโรคแบบพื้นบ้านน้อยลงก็ตามแต่จากการศึกษาก็พบว่าการแพทย์พื้นบ้านนั้นยังมีความสำคัญต่อสังคมไทยอยู่เสมอมา (ยงค์ศักดิ์ ต้นติปิฎก, 2547) เป็นมรดกทางปัญญาของบรรพบุรุษไทยที่ทรงคุณค่าที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของคนไทย ตลอดจนยังมีผู้สืบทอดความรู้ในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ยังพอมิให้เห็นบ้างความเชื่อและศรัทธาต่อยาจินตามณีหลวงปู่บุญได้สร้างวัดมุงคลไ้มากมายหลายประเภท ได้รับความนิยมสูงและมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ พระเครื่องที่โด่งดังของท่านชุดหนึ่งคือ พระชุดผงยาวาสนา หรือผงยาจินตามณี ซึ่งมีหลายพิมพ์ท่านได้ศึกษาวิธีทำผงยาจินตามณีซึ่งเป็นผงยารวิเศษจากตำราที่ได้ตกทอดกันมาแต่สมัยอยุธยาโดยสมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว พระเถรอาจารย์ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงศรัทธาเลื่อมใส คุณวิเศษของตัวยาจินตามณีที่กล่าวกันคือ ผู้ใดได้กินยานี้จะมีลาภผลบังเกิดแก่ตนป้องกัน และรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ดี แม้แต่ผู้ป่วยด้วยโรคร้ายที่อาจจะถึงตายก็บรรเทาเบาบางลงได้ รวมทั้งสามารถป้องกันคุณไสย สัตว์ร้าย และภูตผีปีศาจทั้งหลาย ตำรานี้ได้ตกทอดมายังวัดกลางบางแก้ว โดยมีการบันทึกไว้ โดยตำรานี้ได้บันทึกไว้ในสมุดข่อย ลงทองร่องชาดเป็นสมบัติล้ำค่าของวัดกลางบางแก้ว ต่อมาได้ตกทอดสู่หลวงปู่บุญและหลวงปู่เพิ่ม เจ้าอาวาสวัดกลางบางแก้ว การสร้างผงยาจินตามณีตามประวัติว่ากันว่าหลวงปู่บุญได้สร้าง ยาจินตามณีเพียง 2 ครั้งเท่านั้นเพราะการสร้างตามตำราโบราณทำได้ยาก นอกจากการบริกรรมคาถาอาคมในขณะที่สร้างแล้ว ตัวสมุนไพรมต่าง ๆ บางตัวก็หายากหากไม่ครบสูตรก็ทำไม่ได้ การสร้างต้องพิถีพิถันทุกขั้นตอนยาจินตามณีจึงจะมีความศักดิ์สิทธิ์สูง เมื่อได้ตัวยามาครบถ้วนแล้ว ก็จะกำหนดฤกษ์ยามขึ้นเพื่อผสมตัวยาทันทีส่วนใหญ่จะเป็นกลางเดือนเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 12 ท่านจะตั้งเครื่องราชวัตรฉัตรธง โดยทำพิธีในโบสถ์ มีลูกศิษย์ต่าง ๆ มาช่วยกันทำงานด้วยการผสมตัวยานยาต่าง ๆ ตามตำราที่กำหนดไว้การบดยา และเครื่องผสมต่าง ๆ หลวงปู่บุญจะเป็นผู้ควบคุมอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาท่านจะลงอักขระเลขยันต์ที่ลงหินอย่างหนึ่งและแม่หินบดยาอีกอย่างหนึ่ง เมื่อบดตัวยาด่าง ๆ เสร็จแล้ว หลวงปู่บุญจะเป็นผู้ผสมสูตรว่านพิเศษด้วยท่านเอง หลังจากนั้นจะให้พระเถระ หรือฆราวาสที่รักษาศีลแปดมาร่วมกันปั้นตัวยา โดยผู้ปั้นตัวยาจะต้องบริกรรมคาถาไปด้วย เมื่อยาแห้งดีแล้วจะนำไปถวายหลวงปู่ปลุกเสก 7 เสาร์ 7 อังคารตัวยาก็จะสมบูรณ์ตามตำรา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ ตำรับยาจินตามณี การพัฒนาสาธารณสุขจึงควรพัฒนา การแพทย์ทุกระบบไปพร้อมกันแล้วให้ประชาชนเป็นผู้เลือกรูปแบบของการรักษาที่เหมาะสมด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ภาครัฐและองค์กรสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน เริ่มให้ความสนใจ พยายามฟื้นฟู และพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แต่ละภูมิภาคต่างมีมรดกการแพทย์พื้นบ้านมาเป็นเวลานาน โดยการขาดการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องนอกจากทำให้ความรู้ด้านนี้หายไป ไม่ได้ได้รับการพัฒนา แล้วยังกำลังจะสูญหายไป จากสังคมไทย ผู้ทำวิจัยประสงค์ที่สืบทอดความรู้ความชำนาญของหมอพื้นบ้าน แล้วนำองค์ความรู้ความชำนาญมาเผยแพร่แก่คนรุ่นหลังให้ได้รับรู้เข้าถึงองค์ความรู้ของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาเหล่านี้อาจจะสูญหายได้ จึงจำเป็นต้องศึกษา รวบรวมความหลากหลายของสมุนไพรไทยและภูมิปัญญา หมอพื้นบ้านนี้ไว้ก่อนที่จะสาบสูญไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ตำรับยาจินตามณีในการรักษาสุขภาพ
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนการตรวจวินิจฉัย ขั้นตอนรักษา โดยการใช้ตำรับยาจินตามณี
3. เพื่อวิเคราะห์ตัวยาตำรับยาจินตามณี
4. เพื่ออนุรักษ์วิธีการดูแลรักษาสุขภาพด้วยตำรับยาจินตามณี

นิยามคำศัพท์

ยาจินตามณี หมายถึง ยาที่ทรงคุณวิเศษเพื่อช่วยรักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้รวมถึงโรคที่เกิดจาก เคราะห์กรรม ผู้ใดได้กินยานี้จะบันดาลให้เคลื่อนคลายทุเลาเบาบางลงได้ และมีลาภผลบังเกิดแก่ตน ป้องกันและรักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้ดีแม้แต่ผู้ป่วยด้วยโรคร้ายที่อาจจะถึงตายก็บรรเทาเบาบางลงได้

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการเรียนและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชน

หมอพื้นบ้าน หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทในการรักษาพยาบาล การป้องกัน การวินิจฉัย

โรคตลอดจนการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจผู้ป่วยและมีความชำนาญในการรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ในชุมชน ซึ่งได้รับการยอมรับจากชุมชนโดยอาศัยความรู้ในการรักษาจากการสืบทอดจากครูบาอาจารย์หรือบรรพบุรุษและจากการสั่งสมประสบการณ์

องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ทั้งปวงของหมอพื้นบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ต่อการทำหน้าที่รักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆของประชาชน

โรคหรืออาการเจ็บป่วย หมายถึง โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับบุคคล

อนุรักษ์ภูมิปัญญา หมายถึง ภูมิปัญญาเป็นมรดกทางปัญญา ที่ได้มีการสั่งสมและสืบทอดจนถึงปัจจุบัน หากคนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญภูมิปัญญาที่อาจเกิดการสูญหายได้ตามกาลเวลา เพราะขาดการเชื่อมโยง ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เพื่อมิให้ภูมิปัญญาสูญหาย จึงมีแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ หมายถึง องค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความชำนาญในการดูแลสุขภาพโดยอาศัยความรู้ที่ได้สั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาสืบทอดกันมาในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ที่ประชาชนและชุมชนใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ : ดำรับยาจินตามณี นี่เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Descriptive research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์กับหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษามากกว่า 10 ปี และเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ เพื่อศึกษาองค์ความรู้การตรวจวินิจฉัย และขั้นตอนในการใช้ยาสมุนไพรและการรวบรวมตำรายาจินตามณีของหมอพื้นบ้าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หมอพื้นบ้านผู้เชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับของประชาชนจำนวน 3 คน กลุ่มผู้ป่วยที่เคยใช้ยาจินตามณี เกณฑ์ในการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน

1. หมอพื้นบ้านที่มีความรู้ความชำนาญในตำรายาจินตามณี
2. หมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษาโรค ไม่น้อยกว่า 10 ปี
3. มีอายุ 81 ปี ขึ้นไป เพื่อให้ได้ข้อมูลจากประสบการณ์ที่ยาวนาน เน้นการศึกษาหมอพื้นบ้านที่อายุสูงเพื่อ

เก็บประสบการณ์รักษาที่กำลังสาบสูญ

เครื่องมือวิจัยในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เจาะลึก หมอพื้นบ้าน มีด้วยกัน 3 ตอนดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอพื้นบ้าน
2. สถานภาพและบทบาทของการเป็นหมอพื้นบ้าน
3. โรคหรืออาการเจ็บป่วยที่หมอพื้นบ้านให้การรักษา
4. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย

1. สมุดและปากกาจดบันทึก ใช้ในการบันทึกข้อมูลของพื้นบ้าน
2. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน
3. กล้องถ่ายรูป ใช้ในการบันทึกรูปภาพของหมอพื้นบ้าน เครื่องสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ในการรักษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และใช้แบบการสัมภาษณ์เจาะลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยประยุกต์มาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสังเกตนั้นเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้จัดทำข้อมูลให้เป็นระเบียบจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากนั้นนำมาสรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการใช้ตำรับยาจินตามณี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญา องค์ความรู้และหลักตรวจวินิจฉัย การใช้สมุนไพรและรวบรวมตำรับยาในรักษา โดยมีการศึกษาในหมอพื้นบ้าน ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี ใน จำนวน 3 ราย

ข้อมูลทั่วไป

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้านทั้ง 3 ราย (พระครูวินัยธรอายุ 92 ปี) (หมอชูป แป้นคัมภีร์อายุ 88 ปี) (นายจริญ จุลศิริอายุ 81 ปี) พบว่า เป็นชายทั้งหมด มีอายุ 81-92 ปี มีประสบการณ์และความชำนาญในการรักษาโรคมามากกว่า 10 ปี และได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้ศึกษาเพิ่มเติมจากประสบการณ์ บทบาทการมาเป็นหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านทั้ง 3 ราย ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจมาจากคนใกล้ชิด บรรพบุรุษ เกิดความเคยชินและเรียนรู้ไป โดยการทำซ้ำให้เกิดความชำนาญในการรักษา หมอพื้นบ้านบางท่านมีความชำนาญรักษาได้หลายโรค เพราะว่าเกิดการเรียนรู้ศึกษาเพิ่มเติม การบันทึกตำรับยาของหมอทั้ง 3 ราย มีการบันทึก 3 ราย

ขั้นตอนในการรักษาตำรับยาจินตามณี

หมอพื้นบ้านองค์ความรู้ในตำรับยาจินตามณี หมอพื้นบ้าน ทั้ง 3 คน วินิจฉัยโรคต่างกัน ทุกคนอาศัยประสบการณ์ในการรักษาโรคด้วยการสอบถามพูดคุยกับคนอย่างเป็นมิตร การสอบถาม สังเกต ฟัง สัมผัส เพื่อการรักษาได้วางยาได้ถูกต้อง

การใช้สมุนไพรในตำรับยาจินตามณี

การใช้ยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านพบว่า จัดทำเป็นยาลูกกลอน ขั้นตอนในการรักษาของแต่ละท่านจะมาจากประสบการณ์และความชำนาญ ที่ได้มาจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ข้อห้ามในการรักษาโรคมีเป็นบ้าง ท่าน ในส่วนของการจดบันทึกของหมอพื้นบ้านมีทุกท่านขั้นตอนในการรักษาคนไข้ โดยการติดตามโทรศัพท์ ให้คนไข้ติดกลับมาเพื่อบอกอาการส่วนใหญ่หมอพื้นบ้าน 3 คน มีตำรับยาสมุนไพรเป็นตัวหลัก และตัวยาคือช่วยในการรักษาโรคที่แทรกเข้า

ยาสมุนไพรที่ได้มานั้นมาจากแหล่งธรรมชาติเป็นส่วนมาก และยาสมุนไพรที่หายากมีคนนำมาให้หรือทำการสั่งซื้อบ้าง

ในส่วนการเก็บรวบรวมตำรา จะส่งต่อให้ทายาท เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ในการเป็นหมอ จึงเป็นการยากที่ขอตำราที่จัดบันทึกไว้ แต่ท่านมีการเปิดถ่ายทอดให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ทั่วไปที่สนใจในความรู้ และมีจิตใจที่เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน พบว่า เป็นชายทั้งหมด มีอายุ 81-92 ปี มีประสบการณ์และความชำนาญในการรักษาโรคมามากกว่า 10 ปี และได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้ศึกษาเพิ่มเติมจากประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องซึ่งมีความสอดคล้องการศึกษาของ ปิยนุช ยอดสมสวย ,สุพิมพ์ วงษ์ทองแท้ (2552) การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน เหตุสนใจสำคัญที่ทำให้มาเป็นหมอพื้นบ้านคือการที่มีบรรพบุรุษเป็นหมอพื้นบ้านความรู้ที่ใช้ในการรักษาส่วนใหญ่จะบันทึกไว้ในความทรงจำคนไข้ที่มารับการรักษามีทั้งคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงในการรักษาโรคหมอพื้นบ้านจะเริ่มจากการซักประวัติคนไข้ร่วมกับการตรวจร่างกายโดยจะใช้ศาสตร์พื้นบ้านของแต่ละบุคคลในการรักษาหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะใช้สมุนไพรตำรับร่วมกับการใช้คาถานอกจากนั้นหมอพื้นบ้านบางท่านจะมีข้อปฏิบัติพิเศษได้แก่การถือศีลหมั่นทำบุญและไม่ดื่มแอลกอฮอล์โดยจะพบในกลุ่มหมอพื้นบ้านที่ใช้คาถาในการรักษาร่วมกับการจ่ายยาสมุนไพร จะเห็นว่าภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเป็นศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของประชาชน ที่อาศัยความเชื่อความศรัทธาและอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลักมีการรักษาทั้งกายและใจ ควบคู่กันไปการรักษาเป็นเรื่องของบุญคุณไม่ใช่การเรียกร้องค่าตอบแทน และจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ความรู้ดังกล่าวไม่มีการบันทึกข้อมูลเก็บไว้ทำให้องค์ความรู้จะสูญสิ้นไปพร้อมกับหมอพื้นบ้านซึ่งหากเป็นเช่นนี้การแพทย์พื้นบ้านคงเสื่อมคุณค่าและสูญสิ้นไปในที่สุด

หมอพื้นบ้านมีความเชื่อว่าสาเหตุการเกิดโรคเกิดจากการกินอาหารที่แสลงเข้ากินเข้าไป เกิดจากกรรมพันธุ์ และรวมไปถึงอิทธิพลของ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศและการแปรผันของโรคที่พัฒนาไปส่งผลให้เกิดโรคหลักในการวินิจฉัยโรคของหมอพื้นบ้านในการวิจัยครั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่อาศัยหลักประสบการณ์ในการรักษา โดยการสังเกต สัมผัสจับชีพจร ความผิดปกติเหล่านี้ สามารถนำไปจ่ายสมุนไพรได้อย่างแม่นยำซึ่งมีความสอดคล้องกับบุญศรี เลิศวิริยจิตต์: คลังภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับสมุนไพรชุมชนภาคอีสาน (2554) การวินิจฉัย จากการซักประวัติสังเกตลักษณะอาการบุคลิกของคนไข้ กรณีเป็นโรคนอกที่ปรากฏก็ตรวจร่างกายโดยการดู ตรวจสัมผัส ลักษณะสีผิวความผิดปกติของร่างกาย จากการศึกษาการใช้ยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน พบว่า ยาสมุนไพรจะเป็นยาตำรับเป็นการใช้เป็นประสบการณ์ที่สะสมมายาวนาน สมุนไพรในตำรับของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีสรรพคุณรักษาแก้ไข เป็นยาครอบจักรวาล รักษาโรคเคราะห์กรรมมีพุทธคุณ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมตำรับเหล่านี้ อย่างไรก็ตามการใช้ยาสมุนไพรในผู้ป่วยย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ตามความผิดปกติของธาตุที่เกิดขึ้นจึงควรใช้อย่างระมัดระวังตามคำแนะนำของแพทย์แผนไทยผู้เชี่ยวชาญจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพในการใช้ตำรับยาจินตนา เป็นศาสตร์และศิลป์ในการรักษาโรคและเป็นการดูแลสุขภาพพื้นฐานของคนในชุมชน ที่อาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีมาจากการสะสมประสบการณ์ในการใช้ยาสมุนไพรในท้องถิ่น ให้เกิดความเชื่อ เพื่อเป็นพึ่งพาของคนใน

ชุมชนและบริการอย่างเป็นกันเอง ส่งผลให้คนที่มารักษาบอกๆต่อกันไป เพราะการรักษาไม่มีค่าใช้จ่ายที่แพงเกินไปจากการดำเนินงานวิจัยในการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านบางท่านไม่ได้จับบันทึกใช้การท่องจำสมุนไพรในการรักษาและตำรับยาสมุนไพร ก็เปลี่ยนไปตามลักษณะคนไข้ ผู้ศึกษากลัวว่าองค์ความรู้จะสูญหายไป เพราะหมอพื้นบ้านส่งต่อผู้ที่สนใจหรือสืบทอดทางทายาทเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ในการใช้ตำรับยาจินตามณีต้องการให้ลูกหลานเป็นคนสืบทอด แต่ทว่ายุคสมัยใหม่ ลูกหลานไม่หันมาสนใจที่จะเรียนรู้ จึงเป็นการช่วงในการส่งต่อหรือสืบทอดต่อไปและยังอยากให้ความรู้ที่ตนเรียนและศึกษามีคนสืบทอดต่อวิชา ถ้าเป็นเช่นนี้การแพทย์พื้นบ้านที่มีองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านก็จะสาบสูญไปตามกาลเวลา

บรรณานุกรม

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2547). **ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่.**

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2547). **แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม.** เอกสารประกอบการสอน
สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2549) **เอกสารการสอนชุดวิชาการวิจัยสำหรับแพทย์แผนไทย.**
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์

วิจิต เปานิล.(2555) **"หน่วยที่ 1 ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านไทย" ในเอกสารการสอนชุดวิชา
วัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย.**มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ธนกร วิเวก ชยันต์ พิเชียรสุนทร จุลรัตน์ คนศิลป์ ประทีป มขประสาร พรธณี ปิติสุทธิธรรม. **การ
ทดสอบยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณจันทลีลาทาคคลินิก.** วารสารการแพทย์แผนไทยและ
การแพทย์ทางเลือก 2550:6(2):62

รายงานสถานการณ์โรค พ.ศ.2562 กรมควบคุมโรค กองโรคไม่ติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข
MEDTHAI. (2017)**ประวัติการแพทย์แผนไทย...จากอดีตสู่ปัจจุบัน.**สืบค้นวันที่ 20/10/2020
จาก. <https://medthai.com/ประวัติการแพทย์แผนไทย>